

17. Шиліна А. Г. Лінгвогендерна інтерпретація лексичного та граматичного потенціалу наукового стилю сучасної російської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.02 «Російська мова» / А. Г. Шиліна. – Сімферополь, 2002. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 12 грудня 2012 року

УДК 81'255.4:821.134.2

*Лілія Омельченко
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ НА ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ СОНЕТУ В ПЕРЕКЛАДІ

У статті проаналізовано вплив на переклад іспаномовних сонетів розмовних, рідковживаних, діалектних, застарілих лексичних одиниць, який вони здійснюють на образну систему та лексичну тональність твору. Визначено ступінь складності декодування, який становлять для читача перекладу лексичні одиниці різної стилістичної маркованості.

Ключові слова: *лексичні одиниці, образна система, лексична тональність твору, декодування, стилістична маркованість.*

В статье проанализировано влияние на перевод испаноязычных сонетов разговорных, редко употребляемых, диалектных, устаревших лексических единиц, какое они могут оказывать на образную систему и лексическую тональность произведения. Определен уровень сложности декодирования, который составляют для читателя перевода лексические единицы разной стилистической маркированности.

Ключевые слова: *лексические единицы, образная система, лексическая тональность произведения, декодирование, стилистическая маркированность.*

The article analyzes the impact of spoken, rarely used, dialect, obsolete lexical items on the translation of Spanish sonnets that they carry on figurative system and

lexical tone of the writing. It defines the level of decoding complexity, which may cause to a reader stylistically marked units.

Key words: *lexical units, image system, stylistic tonality, decoding, stylistically marked units.*

Серед багатьох проблем, що спостерігаються у практиці перекладу, актуальною є зміна стилістичної тональності лексичних одиниць відносно оригіналу.

Однією з вад художнього перекладу, як зазначає О. Чередниченко, є «тенденція до зміни стилістично нейтральних одиниць стилістично маркованими, здебільшого розмовного характеру». Науковець розцінює подібні заміни як «приховані форми одомашнення чужоземного тексту [2, с. 6]».

Таке явище спостерігається і в перекладі сонетів. Сонет має бути «важким, вилитим з однієї глиби [1, с. 97]». І тому будь-яка лексична заміна, що веде до зміни стилістичної тональності в сонеті, особливо відчутна. Ці обставини зумовлюють *актуальність* нашої розвідки. Її *мета* полягає в тому, щоб з'ясувати, як впливає на відтворення образної системи сонету вживання в перекладі стилістично маркованої лексики замість стилістично нейтральної.

Мета конкретизується трьома завданнями: 1) виявити характер стилістично маркованих одиниць, що вживаються в українських перекладах іспанських сонетів; 2) визначити, які види стилістично маркованих одиниць справляють негативний вплив на образну систему твору в перекладі; 3) з'ясувати, які інші зсуви відносно оригіналу можуть спричинятися в перекладі стилістично маркованою лексикою.

У проаналізованому емпіричному матеріалі ми виявили використання лексичних одиниць, що марковані як розмовні, рідковживані, діалектні, застарілі. Вони можуть по-різному впливати на образну систему твору. Зауважимо, що предметом розгляду є трансформації, безпосередньо пов'язані з виразністю стилістично маркованих одиниць. Інші трансформації ми коментуємо лише в тих випадках, коли вони позначаються на образній системі твору.

Розглянемо кілька прикладів, де вжито лексичні одиниці, які позначено в словнику української мови як розмовні.

1. *Se conjetura* que en vispera perpetua de aventura
No salió de su biblioteca [9].
- Подейкують*, що в пошуках пригоди
З бібліотеки не виходив він [4, с. 60]

Стилістично нейтральне дієслово «*seconjetura*» («припускається», «можна припустити») у перекладі відтворюється розмовним «*подейкують*» («говорять», «кажуть, що») [6, с. 740]. За своїм лексичним значенням ці дієслова виступають частковими лексичними еквівалентами. За своїми граматичними формами дієслова є співвідносними, оскільки позначають неозначено-особову дію. І в цьому конкретному контексті така лексико-граматична трансформація могла б розцінюватися як адекватна. Єдиною вадою цієї заміни в перекладі є невідповідна оригіналові стилістична маркованість дієслова.

2. A mi sólo me inquietan las sorpresas sencillas [10]
- Мене ж *простацькі* речі заторкують діткливо [3, с. 117]

У наведеному прикладі *sencillo* («простий») відтворюється розмовним *простацький*. Прикметник *простацький* означає «наївний, нелукавий [6, с. 51]». Таке значення відносно легко декодується читачами й не ускладнює розуміння образу, однак значно змінює стилістичну тональність висловлення. Зауважимо, що мікрообраз значно модифікується через іншу трансформацію, яка веде до зміни функціональної перспективи речення. Ремою в перекладі стає словосполучення «заторкують діткливо», а не «простацькі речі» («*las sorpresas sencillas*»), як в оригіналі.

Розглянемо приклад із появою в перекладі рідковживаних лексичних одиниць та їх вплив на стилістику сонету.

- Soy, pero soy también el otro, el muerto
El otro de mi sangre y de mi *nombre* [11]
- Я є, але вже інший, без оселі,
небіжчик, та мої і кров, і *ймення*
[3, с. 43]

Іменник *ймення*, який з'являється в перекладі, означає «ім'я» і маркується в словнику української мови як рідковживаний [5, с. 800], тобто є адекватним лексичним відповідником до *nombre*. Значення цієї стилістично маркованої одиниці відносно легко декодується й таким чином зберігає образ у цілому. Вплив такої заміни на стилістику твору можна вважати незначним, що, на нашу думку, пояснюється тим, що рідковживана лексика може мати поетичне забарвлення.

Схожим чином можуть впливати на відтворення образної системи і вживання в перекладі застарілих лексичних одиниць. Застаріла лексика тяжіє до поетичного мовлення, оскільки здатна надавати йому урочистості, піднесеності.

1. Te toco con la punta de mi seno [12] О, дотик *persiє*, дотик
спраглих уст [8, с. 64–65]

У перекладі стилістично нейтральний іменник *seno* відтворюється стилістично маркованим у словнику української мови як застаріле *persи* [6, с. 617]. Через уживання в українській художній літературі слово відоме українському читачу й легко декодується. У перекладі створено яскравий і дуже експресивний образ завдяки використанню вигука *о*, прикметника *спраглий*, іменника *уста*, повтору іменника *дотик*. За своїм регістром іменник *persи* гармонійно вписується у створений перекладачем мікрообраз. Але останній порушує норму відповідності оригіналові. Отже, у наведеному прикладі зміна стилістичної маркованості лексичної одиниці відтворюється в межах масштабніших змін відносно оригіналу, водночас вона може створювати труднощі для декодування поезії, якщо воно не знайоме читачеві.

2. Luego pienso que ignora el tiempo За тим згадаю, що людського часу
humano Suo espejo spectral es la Не знає він, де спогади – *свічадо*
memoria [13] [3, с. 97]

У перекладі іменник *espejo* замінено на *свічадо*. Останнє означає «дзеркало» і марковане в тлумачному словнику української мови як застаріле [7, с. 254]. Важливою додатковою

обставиною в наведеному прикладі є те, що в перекладі змінена функціональна перспектива висловлення. Рематичний наголос падає на *swichado*, на відміну від *memoria* («пам'ять», «спогади») в оригіналі. Через рематичну позицію іменника *swichado* його розуміння є особливо важливим для сприйняття образу, і його незнання спричиняє труднощі у тлумаченні.

Вплив на стилістику сонета можуть здійснювати також діалектизми.

Sólo me queda el goce de estar triste [14] Для мене насолода – лиш *осмуток*.
[3, с. 39]

Ключовою в стилістичному відношенні є заміна нейтрального словосполучення *estar triste* на *осмуток* у перекладі. *Осмуток* позначає «смуток» і маркований в словнику, як діалектне слово [6, с. 491]. Цей іменник має спільний корінь з іменником *смуток* і тому досить легко декодується. Наслідки такої заміни мають суто стилістичний характер. Ми не будемо коментувати деяку модифікацію образу, пов'язану з прислівником *sólo* («лише»), а замість коментаря наведемо відповідний уривок із перекладу, виконаного С. Борщевським: «Мені ж лишиться втіха гіркоти [4, с. 69]».

Уживання діалектизмів у перекладі може створювати труднощі для розуміння. Проаналізуємо такий приклад.

Un símbolo, una rosa, te desgarrar, Якийсь-то знак чи *ружа*, як примара,
Y te puede matar una guitarra [15] Тебе убити можуть, і гітара [3]

Іменник *rosa* відтворюється як *ружа*. Останній означає «троянда» і маркується в словнику як діалектне [7, с. 215]. У корпусі українських текстів [19] пошук вурозділі «Поетичних текстів» виявив одиначне вживання цього слова. Це можна вважати свідченням відсутності відомостей про нього в українській літературній мові. Незнання слова ускладнює розуміння образу. Ще більше ускладнює сприйняття образу альтернативна структура речення *знак чи ружа*, що мають тлумачитися як семантично однорідні поняття. Остаточно заплутує читача порівняння *як примара*. Неадекватні

трансформації, пов'язані з образом гітари, ми залишаємо без коментаря.

Для порівняння наведемо відповідний фрагмент перекладу С. Борщевського, який викликає в сприйнятті чіткий і цілісний образ.

«Троянда – символ – серце рве, і схоже
Мелодія гітари вбити може [4]»

Незнання діалектизму може ускладнювати й розуміння всього висловлення. Наприклад:

En otro tiempo estás. Eres el dueño	Існуєш в іншому часі. Десь на світі –
De un ámbito cerrado como un sueño	твоє <i>обійстя</i> , наче сон закрите
[16]	[3, с. 88]

Існуєш в іншому часі. Десь на світі – твоє *обійстя*, наче сон закрите [3, с. 88]

Іменник *обійстя* означає «садиба, будинок» і маркується в словнику української мови як діалектне [6, с. 396]. Незнання цього слова не дозволяє декодувати порівняння *наче сон закрите*, що у своїй сукупності перешкоджає формуванню конкретно-чуттєвого образу. Несумісні стилістичні тональності можуть вносити у переклад одночасне використання розмовних та застарілих лексичних одиниць. Наприклад:

1.No sé cuál es la cara que me mira	
Cuando miro la cara del <i>espejo</i> [17].	На мене поглядає зі <i>свічада</i> [3,
Не знаю я лице, що <i>непоштиво</i>	с. 106].

У наведеному прикладі *непоштиво* порівняно з оригіналом – розмовне, а *свічада* – застаріле. Ці слова належать до різних регістрів низького та високого відповідно. Переклад є неадекватним як через подвійну стилістичну невідповідність оригіналові, так і через свою внутрішню стилістичну неузгодженість замінів.

2. Acaso le ha llegado	Можливо, <i>вздрів</i> сюжети 3
Del porvenir y de su horror sagrado	майбутнього чи стиснув жах <i>лабети</i> ,
Un rumor de remotos ruiseñores [18].	Чи спів зачувся дальній солов'їний
	[3, с. 29]

Дієслово *вздріти* означає «бачити, дивитися на щось» [5, с. 757] та маркується в словнику як застаріле. Завдяки кореню, який зберігся в різних мовах, це стилістично марковане слово відносно легко декодується, не створюючи перешкод для сприйняття образу. Складнішим для сприйняття є образ «стиснув жах лабети» через розмовний іменник *лабети* («дуже великі міцні руки, лапи») [6, с. 436]. Формування мікрообразу ускладнюється також і структурою висловлення. Його декодування спирається на близьку за лексико-граматичним наповненням і звичну для нас модель типу: «стиснув жах груди». На основі такої моделі мікрообраз декодується не повністю через незнання слова *лабети*. Замість конкретно-чуттєвого образу формується образ абстрактно-чуттєвий. Проведене соціологічне опитування показало, що із 28 респондентів 21 не можуть декодувати слово *лабети*. Образ, який виникає в респондентів на основі ймовірного прогнозування приблизний і розпливчастий, тобто не конкретно-чуттєвий, а абстрактно-чуттєвий.

В українських перекладах іспаномовних сонетів виявлено вживання розмовних, рідковживаних, діалектних та застарілих лексичних одиниць замість стилістично нейтральних одиниць оригіналу. Це може здійснювати негативний вплив як на образну систему твору, так і на стилістичну тональність. Для оцінки впливу стилістично маркованої лексики на образну систему творів у перекладі основним критерієм є сприйняття мікрообразів читачем. Найбільше труднощів для декодування і, відповідно, сприйняття образів створюють діалектні слова. Рідковживана та застаріла лексика, якщо вона вживається в цільовій літературі, і тому відома читачу, відносно легко декодується ним, що допомагає сприйняти образ. Не ускладнюють сприйняття образів і розмовні лексичні елементи, якщо вони розпізнаються. При цьому важливою є функція лексично маркованої одиниці у створенні мікрообразу. Якщо вона є ключовою й не може зазнавати декодування, замість конкретно-чуттєвого образу формується абстрактно-чуттєвий. На стилістичну тональність твору найбільш негативно впливає діалектна та розмовна лексика. Вона порушує стилістичну цілісність твору і приховано формує його одомашнення.

Рідковживана та застаріла лексика, яка тяжіє до поетичного мовлення, може меншою мірою здійснювати менш негативний вплив. Поява більше однієї стилістично маркованої одиниці здатна здійснювати ще більш негативний вплив на переклад, порушуючи стилістичну гармонію твору або ускладнюючи сприйняття образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Бахтин М. М. – М. : Искусство, 1979. – 127 с.
2. Чередниченко О. І. Український переклад із минулого у сьогодення / О. І. Чередниченко // Мовні та концептуальні картини світу. – К. : Київський університет, 2004. – Вип. 15. – С. 3–9.
3. Борхес Х. Л. Вибрані поезії / Борхес Х. Л. ; пер. з ісп. Г. Латник. – Львів : Кальварія, 2010. – 160 с.
4. Борхес Х. Л. Вибрані поезії / Борхес Х. Л. ; пер. з ісп. С. Борщевський. – Львів : Кальварія, 2010. – 160 с.
5. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. – К. : Видавництво «Аконіт», 2008. – Т. 1. – 926 с.
6. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. – К. : Видавництво «Аконіт», 2008. – Т. 2. – 926 с.
7. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. – К. : Видавництво «Аконіт», 2008. – Т. 3. – 862 с.
8. Карільда Олівер Лабра. Я глузд втрачаю / Карільда Олівер Лабра ; пер. з ісп. О. Буценко // Всесвіт. 2006. – № 9. – 64–65 с.
9. Borges J. L. Lectores / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/lectores.htm>.
10. Borges J. L. Elingénue / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/ingenue.htm>
11. Borges J. L. Junin / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.cuentosyfabulas.com.ar/2010/02/poema-junin-jorge-luis-borges.html>
12. Carilda Oliver Labra Me desordeno, mi amor, me desordeno / Carilda Oliver Labra – Режим доступу : <http://inmaculadadecepcion.blogspot.com/2004/10/carilda-oliver-labra-me-desordeno-amor.html>

13. Borges J. L. Elbisonte / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/el-bisonte.htm>
14. Borges J. L. 1964 (II) / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/1964.htm>
15. Borges J. L. Unarosa / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poesiaspoemas.com/jorge-luis-borges/una-rosa>
16. Borges J. L. Aungato / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/a-un-gato.htm>
17. Borges J. L. Unciego / Borges J. L. – Режим доступу : <http://www.poemas-del-alma.com/un-ciego.htm>
18. Borges J. L. Unpoetadelsiglo / Borges J. L. – Режим доступу : <http://spanishpoems.blogspot.com/2007/01/jorge-luis-borges-un-poeta-del-siglo.html>

Стаття надійшла до редакції 30 січня 2013 року

УДК 811.161.1

*Елена Павлова
(г. Киев, Україна)*

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗА АДРЕСАТА ЖАНРА ИНТЕРНЕТ-ОБЪЯВЛЕНИЯ О ВАКАНСИИ

Стаття присвячена аналізу образу адресата як жанростворючої ознаки інтернет-оголошення про вакансію. Автором виділено групи оголошень за основними ознаками образу адресата. У статті також визначені лінгвостилистичні особливості формування даного образу в інтернет-комунікації.

***Ключові слова:** образ, адресат, інтернет-оголошення про вакансію, жанр, стиль, інтернет-комунікація.*